

Regeringens proposition 1996/97:109

Lokala styrelser med elevmajoritet

Prop.
1996/97:109

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 27 februari 1997

Göran Persson

Ylva Johansson
(Utbildningsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I denna proposition föreslås att kommunerna under en fyraårig försöksperiod får överlåta vissa ansvars- och beslutsfunktioner till en lokal styrelse med elevmajoritet. Funktionerna ligger i dag på styrelsen för utbildningen eller rektorn för en skola. De lokala styrelserna skall i formellt hänseende utgöra sådana självförvaltningsorgan som regleras i kommunallagen (1991:900). Försöksverksamheten skall omfatta gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen. Försöksperioden skall börja den 1 juli 1997.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
2	Ärendet och dess beredning.....	3
3	Elevinflytandet - hur ser det ut?	4
4	Försöksverksamhet med lokala styrelser med elevmajoritet.....	6
5	Kostnader och ikraftträdande.....	12
6	Elevinflytande i läroplanerna och andra förordningar	12

Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet (SOU 1996:22) Inflytande på riktigt - Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar	14
---	----

Bilaga 2 Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1996:22) Inflytande på riktigt - Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar	16
--	----

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 februari 1997	22
--	----

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner den huvudsakliga inriktningen av en försöksverksamhet med lokala styrelser med elevmajoritet inom gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen (komvux) i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 4).

2 Ärendet och dess beredning

Riksdagen beslutade i samband med behandlingen av propositionen om ny läroplan och ett nytt betygssystem för grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska särskolan (prop. 1992/93:220, bet. 1993/94:UbU1, rskr. 1993/94:82) att ge regeringen till känna vad Utbildningsutskottet anförde om elevers och föräldrars ansvar och inflytande i skolan. Utskottet ville att frågan om att stärka elevers och föräldrars inflytande i skolan skulle få en ordentlig belysning. De existerande samverkansformer där elever och föräldrar har ett institutionaliserat inflytande i skolan och de juridiska begränsningarna för dessa som finns i dagens lagstiftning skulle kartläggas. Därefter skulle regeringen återkomma till riksdagen med förslag i frågan.

Regeringen har i propositionen Lokala styrelser med föräldramajoritet inom skolan (prop. 1995/96:157) lagt förslag om *föräldrainflytande* i skolan. I propositionen föreslås att kommunerna under en femårig försöksperiod skall få överlåta vissa ansvars- och beslutsfunktioner som ligger på styrelsen för utbildningen eller rektorn för en grundskola eller särskola till en lokal styrelse med föräldramajoritet. Riksdagen har godkänt regeringens förslag (bet.1995/96:UbU9, rskr.1995/96:259). Bestämmelserna om lokala styrelser med föräldramajoritet finns i förordningen (1996:605) om försöksverksamhet med lokala styrelser i skolan.

Till grund för regeringens förslag låg dels delbetänkandet (SOU 1995:103) Föräldrar i självförvaltande skolor från Skolkommittén, dels rapporten "Där man inte har något inflytande finns inget personligt ansvar" (Ds 1995:5) från en särskild utredare.

Skolkommittén har i delbetänkandet Inflytande på riktigt - Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar (SOU 1996:22) belyst och kartlagt samt redovisat sina ställningstaganden vad gäller *elevinflytande* i skolan. En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena finns i *bilaga 2*.

Ungdomspolitiska kommittén har i rapporten Vad tycker du? också behandlat elevers inflytande i skolan. Elevernas inflytande och delaktighet i skolan måste öka, anser kommittén, såväl när det gäller undervisningen som skolans förvaltning. Eleverna måste också kunna välja skola och skoltyp. Kommittén kommer att lägga fram sitt betänkande under våren 1997.

En arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet har haft i uppdrag att utreda frågor som rör rekryteringen till industriprogrammet. Med slut-

rapporten Ökad rekrytering till gymnasieskolans industriprogram (Ds 1996:53) har arbetsgruppen slutfört sitt uppdrag. I syfte att stimulera kontakterna mellan skolan och arbetslivet föreslår arbetsgruppen en försöksverksamhet med lokala styrelser där arbetslivsföreträdare är i majoritet.

För att hämta in synpunkter på arbetsgruppens rapport anordnades den 17 december 1996 ett remissmöte. En sammanställning av synpunkterna samt förteckning över deltagarna finns i Utbildningsdepartementet.

En parlamentarisk kommitté har tillsatts för att följa utvecklingen i gymnasieskolan. Enligt direktiven skall kommittén bl.a. följa hur elevernas inflytande på skolans verksamhet, framför allt på planeringen av undervisningen, tillgodoses. I kommitténs andra delbetänkande, Den nya gymnasieskolan - steg för steg (SOU 1997:1), behandlar kommittén bl.a. elevernas valmöjligheter i skolan samt inflytande på studierna och studietakten. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

3 Elevinflytandet - hur ser det ut?

Många olika studier av elevinflytandet har genomförts sedan 1960-talet. Alla visar i stort sett samma bild. Eleverna har inte något egentligt inflytande på undervisningen. De kan inte påverka undervisningens uppläggning och innehåll i någon högre grad, de är inte med och väljer läromedel och de kan inte påverka prov och hemuppgifter.

Skolverkets utvärderingar pekar entydigt på att eleverna vill ha inflytande över sin dagliga arbetssituation, på ämnets innehåll och undervisningens uppläggning.

En undersökning av Skolverket av elever i årskurs 9 (rapport nr 127) visar att pojkar upplever en större grad av medinflytande än vad flickor gör. Flickor uttalar en klart större villighet att ställa upp och ta ansvar än pojkar.

Eleverna i grundskolan tycker generellt att de kan vara med och påverka undervisningen och planeringen i de praktiskt-estetiska ämnena - och särskilt slöjdamnet - betydligt mer än i övriga ämnen. Två tredjedelar av eleverna uppger att de i slöjden får lära sig att ta ansvar, lösa konkreta problem och arbeta utan att bli jämförda. De får ofta vara med och planera ett arbetsområde i taget.

Skolverket har undersökt hur kommunerna har hanterat bestämmelserna i grundskoleförordningen vad gäller bl.a. elevens val och om kommunen haft svårigheter när det gäller att tillgodose valet. Undersökningen visar att endast ett fåtal kommuner förutsättningslöst frågar eleverna vilken inriktning de vill ha. Det vanligaste sättet är att erbjuda ett "smörgåsbord" utifrån vilket eleverna gör sina val. Detta utbud tycks ofta utgå från lärarnas kompetens och intresse. Även lärarnas behov av fyllnadstimmar är en faktor som sägs påverka utbudet.

Skolverkets undersökningar visar att det finns ett samband mellan elevernas uppfattning om skolans kvalitet och deras inställning till infly-

tande. Ju sämre betyg eleverna ger läraren och innehållet i ämnena, desto mindre tycker de att de kan påverka undervisningen.

Elever som byter från en kommunal skola till en fristående skola uppger ofta som motiv att den nya skolan är liten och lugn och att där finns engagerade lärare. De nämner också att eleverna får ta ett eget ansvar och att de har möjligheter till inflytande.

Från en undersökning av Skolverket om studieavbrott i gymnasieskolan (rapport nr 85) vet vi att eleverna ansett att de haft för litet eller inget inflytande över det egna lärandet. De har inte kunnat bestämma takten i lärandet utifrån sina tidigare kunskaper. Undervisningen har haft för liten koppling till deras egen verklighet, förutsättningar och behov.

Eleverna i den nya gymnasieskolan ser mer positivt på sitt eget inflytande över bl.a. arbetssätt och innehåll jämfört med elever i den gamla gymnasieskolan. Vissa program tycks också i högre grad än andra stärka elevernas delaktighet och ansvarstagande för studierna. Det gäller t.ex. för elever som går på ett individuellt program. Det förefaller dessutom vara så att det är vid gymnasieskolans teoretiska utbildningar som elevernas inflytande är minst utvecklat.

Kommittén för gymnasieskolans utveckling har funnit att kommunerna i relativt stor utsträckning försöker tillgodose elevernas önskemål när det gäller att välja program, gren, kurser och ämnen. Däremot är det få elever som anser sig ha haft möjlighet att påverka innehållet i de valda programmen, grenarna etc. Med hänsyn till den betydelse för studieframgången det har om eleverna får gå en utbildning de är intresserade av, understryker kommittén vikten av att kommunerna anstränger sig för att tillgodose elevernas val. Kommittén framhåller också att eleverna tar ett större ansvar för sina studier - vilket positivt påverkar deras resultat - om de får möjlighet att ha inflytande över sina studier.

Av rapporten "Där man inte har något inflytande finns inget personligt ansvar" (Ds 1995:5), som innehåller en kartläggning av elev- och föräldrainflytandet i skolan, framgår att det formella elevinflytandet med bl.a. klassråd, elevråd och skolkonferenser är etablerat inom de flesta skolor och fungerar relativt bra. Men också de formella samrådsformerna behöver utvecklas, anser utredaren, framför allt i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan. Det finns för få institutionaliserade möten i skolan där de olika parterna kan komma till tals och bl.a. diskutera uppkomna problem.

Skolverket genomförde under våren 1995 en utvärdering av den gymnasiala vuxenutbildningen (rapport nr 91). Av rapporten framgår bl.a. att det - om man ser de studerandes valfrihet och inflytande i ett sammanhang - kan finnas en risk för att valfriheten stannar vid val av kurser. Det är mera ovanligt att vuxenstuderande har stort inflytande över arbetssätt, redovisningsformer och stoffurval. Enligt lärarna är den korta kurs tiden ett hinder för studerandeflytandet.

Skolverket har utvärderat den grundläggande vuxenutbildningen under 1996. Ett centralt mål är att verksamheten skall utgå från individernas behov och egna önskemål gällande utbildningen. Utvärderingen visar att det finns en mycket stor variation i förmågan att möta dessa krav. Systematiska inventeringar av utbildningsbehov och efterfrågan är relativt

ovanliga. Deltagarna är ändå generellt sett nöjda med sina möjligheter att påverka utbildningen och ha inflytande över undervisningen. De betonar framför allt ett icke-formaliserat inflytande genom direktkontakter med skolledning och personal.

Prop. 1996/97:109

4 Försöksverksamhet med lokala styrelser med elevmajoritet

Regeringens förslag: Under en försöksperiod bör styrelsen för utbildningen få överlåta vissa ansvars- och beslutsfunktioner, som i dag ligger på styrelsen för utbildningen eller rektorn för en skola, till en lokal styrelse. Försöksverksamheten skall omfatta gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen (komvux). De lokala styrelserna skall i formellt hänseende utgöra sådana självförvaltningsorgan som regleras i kommunallagen. I den lokala styrelsen skall elevernas representanter vara i majoritet. Även omyndiga elever skall kunna ingå. Försöksperioden skall börja den 1 juli 1997 och omfatta fyra år. Om det inrättas en lokal styrelse vid en gymnasieskola skall det inte vara obligatoriskt att också ha en skolkonferens.

Skolkommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Kommitténs förslag omfattade endast gymnasieskolan.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till förslaget. Många av dem anser dock att det är viktigt att klargöra relationen och ansvarsfördelningen mellan elevstyrelsen och de professionella i skolan. *Svenska Kommunförbundet* påpekar i sitt yttrande att kommunerna i dag har olika system för samverkan, såväl formaliserade överläggningar som mer informella samverkansformer. Alla dessa samverkanssystem måste korrespondera, anser Kommunförbundet, även om man överlåter en del beslut till en lokal styrelse, så att man inte riskerar att inskränka de olika personalgruppernas rätt till samråd och inflytande. *Barnombudsmannen* understryker att lokala styrelser med elevmajoritet endast skall ses som en del i arbetet med att förbättra elevinflytandet i skolan.

Skälen för regeringens förslag:

Behovet av ökat elevinflytande

De frivilliga skolformerna står inför stora krav på förnyelse. Öppenheten och förändringsbenägenheten måste öka, flexibiliteten och samarbetet likaså. Ett av de viktigaste förändringskraven är att elevinflytandet ökar. Med ökat inflytande ökar jämlikheten.

Rätten att kunna påverka är grundläggande. Detta kommer till uttryck i bl.a. FN:s konvention om barnets rättigheter. Artikel 12 ger barn och unga rätt att föra fram sina åsikter i alla frågor som rör dem, varvid barnets

åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. I skollagen (1985:1100) föreskrivs också att eleverna skall ha inflytande över hur deras utbildning utformas.

Eleverna skall ha inflytande därför att det ingår i skolans uppgifter att fostra demokratiska medborgare. För att kunna utveckla tolerans och förståelse för andra måste eleverna involveras i samarbetet med andra. Eleverna måste få erfarenhet av att ta ansvar och utöva inflytande som bygger på demokratiska grunder. Med ett större inflytande ökar också ansvarstagandet.

Vuxenstuderande är ofta vana att ta ansvar i privatlivet och i arbetet. En viktig uppgift för komvux är att öka de studerandes vilja och förmåga att förstå, kritiskt granska och medverka i kulturellt, socialt och politiskt liv så att de aktivt kan bidra till det demokratiska samhällets utveckling.

Elevinflytande är dock inte enbart en rättvis- och demokratifråga utan också en fråga om utbildningskvalitet. Först med ett stort inflytande över det egna lärandet kan eleven omvandla lärarens undervisning till kunskaper som fungerar som egna verktyg för ett fortsatt lärande. Med ökat inflytande ökar motivationen.

Ett ökat inflytande är också en förutsättning för att skolan skall lyckas utbilda för livslångt lärande. Elever måste tycka att det är roligt och viktigt att gå i skolan, så att de även efter skoltiden har lust och förmåga att förbättra sin utbildningsnivå och öka sin kompetens.

Det formella elevinflytandet behöver också utvecklas. Ett formellt inflytande som markerar att eleverna är kompetenta att ta ett större ansvar är en viktig markering. Det är en hållning som får återverkningar på undervisningen.

Den försöksverksamhet med lokala styrelser med föräldramajoritet, som riksdagen nyligen fattat beslut om, begränsades till grundskolan och den obligatoriska särskolan. Enligt vår mening är det inte rimligt att ge samma utrymme för föräldrainflytande när det gäller gymnasieskolan. Vi menar att eleverna i gymnasieskolan är så vuxna, att de är kompetenta att ta ett ansvar för sin utbildning och för sin skola och att deras kompetens bör utnyttjas som en resurs för skolledningen. Många av eleverna blir dessutom myndiga under sin gymnasietid.

Regeringen föreslår att det som försöksverksamhet i gymnasieskolan och komvux skall vara möjligt att inrätta en lokal styrelse. Dessa styrelser kan vara *ett* sätt att stärka elevernas inflytande. Långt viktigare är dock att öka elevernas inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer.

Såväl kommuner som landsting skall kunna delta i försöksverksamheten. Liksom för föräldrastyrelserna vill vi understryka att förutsättningen för att verksamheten skall fungera är att det finns ett genuint intresse hos en stor grupp elever att ta på sig ett större ansvar för sin skola. Det är också viktigt att det finns ett positivt gensvar hos huvudmannen, skolledarna, lärarna och den övriga skolpersonalen. *Elevorganisationen i Sverige* framhåller att det formella inflytandet i en lokal styrelse gör det lättare för eleverna att kräva inflytande även i klassrummet och i övrigt på skolan. *SVEA - Sveriges Elevråds samarbetsorganisation* - framför i sitt remissvar att de är beredda att ta aktiv del i stödjandet av försöksverksamheten och åtar sig gärna rollen som informationsspridare till ele-

verna. Regeringen gör den bedömningen att man sannolikt måste arbeta mer aktivt för att få till stånd styrelser med elevmajoritet jämfört med föräldrastyrelserna och att stöd från elevorganisationerna kommer att behövas.

Skolkonferens skall finnas vid varje gymnasieskola enligt bestämmelser i gymnasieförordningen (1992:394). Några remissinstanser bl.a. *Stockholms stad* och *Borlänge* och *Uppsala kommuner* förespråkar att ytterligare ansträngningar bör göras för att utveckla skolkonferensen innan nya samverkansformer prövas. Regeringen är medveten om att skolkonferensen åtminstone på en del skolor fyller en viktig funktion som forum för att ta upp viktiga frågor. Vi tycker dock att det är viktigt att kunna ta steget till en lokal styrelse för de kommuner som skulle vilja pröva den nya styrelseformen.

Om det inrättas en lokal styrelse vid en gymnasieskola bör det inte vara obligatoriskt att också ha en skolkonferens.

Regeringen föreslår att försöksperioden skall omfatta fyra år.

Den rättsliga regleringen

Försöksverksamheten med lokala styrelser med föräldramajoritet skall bilda modell för hur de lokala styrelserna med elevmajoritet skall utformas.

Detta innebär bl.a. att dessa styrelser i formellt hänseende bör utgöra sådana självförvaltningsorgan som regleras i kommunallagen (1991:900). Det innebär vidare att fullmäktige får besluta att en nämnd får uppdra åt den lokala styrelsen att handha vissa frågor och styrelsen för utbildningen skall fastställa en arbetsordning för den lokala styrelsen. Av arbetsordningen skall tydligt framgå vilka arbetsuppgifter och befogenheter som styrelsen har.

För den försöksverksamhet som vi föreslår behövs på samma sätt som när det gäller försöksverksamheten med lokala styrelser med föräldramajoritet i skolan vissa ytterligare föreskrifter utöver dem som finns om självförvaltningsorgan. Bland annat skall styrelserna få andra befogenheter än vad enbart kommunallagen medger.

Föreskrifterna bör finnas i en särskild förordning. Enligt 15 kap. 1 § första stycket skollagen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela ytterligare föreskrifter om organisationen av det offentliga skolväsendet samt om kommunernas befattning i övrigt med utbildning som avses i skollagen.

Enligt 15 kap. 4 § skollagen får försöksverksamhet anordnas inom det offentliga skolväsendet enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i lagen.

Enligt regeringens bedömning kan de ytterligare föreskrifter som behövs ges inom ramen för dessa bemyndiganden. Det kan därvid särskilt nämnas att regeringen med stöd av bemyndigandet i 15 kap.

4 § bör kunna föreskriva om undantag från den begränsning i fråga om självförvaltningsorgan som gäller enligt 2 kap. 1 § skollagen.

Närmare om elevernas medverkan

I likhet med Skolkommittén anser regeringen att representanterna för eleverna skall vara i majoritet.

I det följande redovisas regeringens syn på frågan om omyndiga elevers medverkan i styrelsearbetet.

Ledamöterna i en lokal styrelse blir inte förtroendevalda i kommunalagens mening. Det innebär bl.a. att man inte behöver vara 18 år för att kunna ingå i en lokal styrelse. Självklart behöver därmed de elever som röstar fram förslag till elevrepresentanter inte heller vara myndiga. Representeranten behöver heller inte vara folkbokförd i kommunen. Elever som inte bor i kommunen eller landstinget har därför samma rätt att ingå i styrelsen som de elever som är folkbokförda i kommunen.

Frågan om omyndiga elevers medverkan i styrelsearbetet måste bedömas mot bakgrund av vilket ansvar det är lämpligt att lägga på omyndiga elever.

Bakgrunden till försöksverksamheten är att ge eleverna en ökad möjlighet till reellt inflytande över sin studiesituation. Trovärdigheten i försöksverksamheten bygger på att alla inblandade parter uppfattar den lokala styrelsens arbete som seriöst och att styrelsen får beslutanderätt i frågor som passar för ett organ av den aktuella typen. Eleverna får egen erfarenhet av ett inflytande som bygger på demokratiska grunder bl.a. genom att de får föreslå vilka elevrepresentanter som skall företräda dem i styrelsen. Det är visserligen den kommunala nämnden som, efter förslag av eleverna, väljer de elevrepresentanter som skall sitta i den lokala styrelsen. Ändå är det viktigt att inte utan starkt vägande skäl begränsa kretsen av elever som kan ingå i en lokal styrelse. Elever som inte är myndiga kan också tänkas känna ett större förtroende för styrelsens arbete om deras jämnåriga skolkamrater ingår i styrelsen.

Enligt 7 kap. 22 § kommunallagen kan nämnden återkalla ett uppdrag som har givits till ett självförvaltningsorgan (en lokal styrelse), om det finns särskilda skäl för det. Detsamma gäller uppdraget för enskild ledamot. Nämnden har alltså det formella ansvaret för att styrelsen får en sådan sammansättning att den kan utföra de tilldelade uppgifterna på ett tillfredsställande sätt.

En viktig fråga i sammanhanget är vilket skadeståndsansvar eleverna riskerar att ådra sig i styrelsearbetet. Den lokala styrelsen kommer att vara ett kommunalrättsligt organ under nämnden. Styrelsen är alltså inte någon från nämnden i rättsligt hänseende fristående enhet. Nämnden har ett skadeståndsansvar som överensstämmer med det som kommunen eller landstinget har gentemot andra utomstående eller nyttjarna och det är kommunen respektive landstinget som enligt reglerna i 3 kap. skadeståndslagen (1972:207) bär skadeståndsansvaret för nämndens verksamhet. Den skada som eventuellt tredje man kan åsamkas genom beslut fattade av en lokal styrelse skall alltså den kommunala nämnden svara för. Det är viktigt att konstatera att t.ex. ekonomiska beslut som rör

driften av en skola står nämnden ansvarig för. I förhållandet mellan nämnden och ledamöterna i den lokala styrelsen gäller däremot allmänna skadestånds- och straffrättsliga regler. Slutligen kan det konstateras att det är nämnden som har det revisionsansvar som kan komma i fråga.

Om uppgifterna som överläts till den lokala styrelsen är lämpligt utvalda anser regeringen sammanfattningsvis, att det faktum att vissa gymnasieungdomar är omyndiga inte kan utgöra något hinder för att de skall medverka som ledamöter i den lokala styrelsen.

I propositionen Lokala styrelser med föräldramajoritet inom skolan uttalade regeringen sin avsikt att återkomma till frågan om det är möjligt för en omyndig elev att vara fullvärdig ledamot i en lokal styrelse i grundskolan och den obligatoriska särskolan (prop.1995/96:157 s. 10). Med hänvisning till vad vi nyss anförut ser vi inget hinder mot att omyndiga elever kan få vara med som ledamöter i en lokal styrelse med föräldramajoritet. Från vilken ålder detta kan ske bör inte regleras. Det är självfallet så att det oftast blir aktuellt när eleverna går i de högre årskurserna.

Övriga frågor

Som tidigare sagts avser regeringen att i förordning meddela de föreskrifter för försöksverksamheten som behövs utöver kommunallagens bestämmelser. För riksdagens information vill regeringen emellertid redovisa sin syn på vissa övriga frågor. Det gäller då främst styrelsens uppgifter och sammansättning m.m.

Den lokala styrelsen skall kunna behandla frågor som är viktiga för skolan. I likhet med kommittén anser regeringen att styrelsen skall kunna behandla en del av de frågor som enligt gymnasieförordningen och läroplanen ankommer på styrelsen för utbildningen (nämnden) eller rektorn. Eftersom vi föreslår att försöksverksamheten också skall omfatta komvux, kommer även uppgifter som vilar på styrelsen för utbildningen och rektor enligt förordningen (1992:403) om kommunal vuxenutbildning att kunna beslutas av en lokal styrelse.

Nämnden skall också till en lokal styrelse kunna överlåta sådana uppgifter för vilka det inte finns särskilt angivet att de skall handhas av någon särskild befattningshavare. Nämnden får dock inte avhända sig det övergripande ansvaret för verksamheten. Uppgifter som innebär myndighetsutövning eller som på annat sätt avser individuella fall får inte heller läggas på en sådan styrelse.

Rektor skall även i en skola med lokal styrelse svara för ledningen av utbildningen. En lokal styrelse kan därför inte få uppgifter som leder till att rektor inte kan utöva sin ledningsfunktion.

När det gäller förhållandet mellan lärare och den lokala styrelsen innebär förslaget ingen förändring av ansvaret för att planera och genomföra undervisningen. En elevstyrelse kan aldrig överta det professionella ansvaret för hur undervisningen skall bedrivas.

Försöksverksamheten med elevstyrelser skall kunna omfatta en hel skola eller delar av en skola, t.ex. något program eller några klasser.

När det gäller sammansättningen av den lokala styrelsen anser vi att rektor är självskriven som ledamot. Företrädare för personalen skall också alltid ingå. Det är viktigt att de personer som utses är representativa för de grupper som de företräder. Vidare bör en jämn könsfördelning eftersträvas.

På samma sätt som i dag gäller för bl.a. elevskyddsombud bör de elever som ingår i styrelserna få avsätta tid för sina uppdrag. Eleverna måste härutöver få det stöd och den hjälp de anser sig behöva för att klara både styrelsearbetet och det övriga skolarbetet. Styrelsearbetet kan ge viktiga kunskaper. Därför anser vi att det också i en elevs slutbetyg bör antecknas om eleven under en period ingått i en skolas styrelse.

Som framgått (avsnitt 2) har en arbetsgrupp föreslagit en försöksverksamhet med lokala styrelser för program med yrkesämnena för att stimulera kontakterna mellan skolan och arbetslivet. Företrädare för arbetsgivare och arbetstagare skall vara i majoritet i en sådan styrelse. Den parlamentariska kommittén för gymnasieskolans utveckling stöder förslaget. Lokala styrelser, där representanter från arbetslivet ingår, bör kunna bidra till en förbättring av all gymnasieutbildning.

Gymnasieskolan och komvux förväntas i dag ha en intensiv kontakt med arbetslivet. Arbetsplatsförlagd utbildning (APU) skall förekomma på alla yrkesinriktade program med yrkesämnena. Genom riksdagens beslut hösten 1996 får styrelsen för utbildningen bestämma att APU skall förekomma även på det estetiska programmet, naturvetenskapsprogrammet och samhällsvetenskapsprogrammet. Samtliga program inom gymnasieskolan kan alltså innehålla APU. APU förekommer också inom komvux. En nära samverkan med arbetslivet är dock viktig för all utbildning.

I propositionen om lokala styrelser med föräldramajoritet behandlades frågan om företrädare för det lokala näringslivet och samhället utanför skolan också skulle kunna vara representerade i styrelserna. Regeringen ansåg det viktigt att, som läroplanen föreskriver, den lokala skolan också samarbetar med arbetslivet och närsamhället i övrigt. Regeringen fann dock inte skäl att ytterligare reglera styrelsens sammansättning (prop.1995/96:157 s. 10).

Utbildningsutskottet anförde att det bör överlämnas till den kommunala nämnden att i arbetsordning för den lokala styrelsen avgöra i vad mån representanter från det omkringliggande samhället skall ta plats i styrelsen (bet. 1995/96:UbU9 s. 7). I enlighet därmed har regeringen i 4 § förordningen (1996:605) om försöksverksamhet med lokala styrelser i skolan meddelat föreskrifter om att den kommunala nämnden får besluta att även andra än företrädare för elevernas vårdnadshavare och för de anställda skall ingå som ledamöter. Motsvarande bör gälla de lokala styrelserna med elevmajoritet. Regeringen anser dock att det är viktigt att också kunna använda andra former för samverkan mellan skolan och arbetslivet t.ex. yrkesråd eller programråd.

Ett beslut om att delta i försöksverksamheten skall anmälas till Skolverket. I likhet med vad som gäller för föräldrastyrelserna krävs således inte något tillstånd av Skolverket för att starta. Anmälan skall utgöra grund för den planering av utvärderingen som Skolverket skall göra. Till anmälan skall fogas en beskrivning av skolan, motiven för försöksverk-

samheten, hur den skall utformas, vem som är ordförande i elevstyrelsen, hur ledamöterna utses samt hur man tänker utvärdera försöket. Dessutom skall arbetsordningen bifogas.

Prop. 1996/97:109

5 Kostnader och ikraftträdande

Eftersom försöksverksamheten med lokala styrelser med elevmajoritet är frivillig, åläggs inte kommunerna några ökade kostnader genom förslaget.

Försöksverksamheten föreslås träda i kraft den 1 juli 1997.

6 Elevinflytande i läroplanerna och andra förordningar

Regeringens bedömning: Rektorn bör ges ett särskilt ansvar för att utvecklingen av skolans arbetsformer gynnar ett aktivt elevinflytande.

Skolkommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: Både skollagen och läroplanerna framhåller elevernas rätt att aktivt delta såväl i undervisningens uppläggning och planering som i skolans verksamhet över huvud taget. Tidigare fanns också en omfattande reglering av skolans samverkansorgan och därmed formerna för elevernas deltagande. I samband med införandet av mål- och resultatstyrning i skolan togs mycket av regleringen bort.

Försöksverksamheten med de lokala styrelserna med elevmajoritet är ett sätt att stärka elevernas ställning. Men det är också viktigt att se över bestämmelserna om elevinflytande i skolans styrdokument i den ordinarie verksamheten, för alla skolformerna, så att ansvaret stärks. Den åsikten har också framförts av *Elevorganisationen i Sverige*. Regeringen vill också understryka att det är viktigt att elevinflytandet finns med som kvalitetsaspekt vid utvärderingar.

Ansvaret för utvecklingen av lokala samverkansformer ligger nu i första hand på rektor. Uppgiften som sådan finns dock inte särskilt specificerad i läroplanerna under rektors ansvar.

Regeringen anser i likhet med Skolkommittén att läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) och för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) skall kompletteras med en föreskrift som ålägger rektor ett särskilt ansvar för att utvecklingen av skolans arbetsformer gynnar ett aktivt elevinflytande. Avsnitt 2.8 i Lpo 94 respektive 2.6 i Lpf 94 kommer därför att kompletteras.

Bestämmelserna om samverkansformer och samverkansorgan för grundskolan och gymnasieskolan finns i dag i 3 kap. grundskoleförordningen (1994:1194) respektive 4 kap. gymnasieförordningen (1992:394). I 3 kap. 6 § grundskoleförordningen finns bestämmelser om elevinfly-

tande. Av bestämmelsen framgår att i varje klass eller undervisningsgrupp skall eleverna ges tillfälle att tillsammans med läraren behandla frågor som är av gemensamt intresse för eleverna. I 4 kap. 3 § gymnasieförordningen finns följande bestämmelser om klassråd. "För varje klass eller motsvarande i gymnasieskolan skall det finnas ett klassråd. Klassrådet består av samtliga elever i klassen och deras klassföreståndare eller motsvarande."

Kommittén föreslår att bestämmelserna ändras så att det av förordningarna framgår att man lokalt måste ta ställning till i vilken form som tid och utrymme skall avsättas för eleverna att tillsammans med lärarna behandla frågor som rör undervisningens utformning och andra frågor, som kan vara av gemensamt intresse för eleverna.

Regeringen avser att se över bestämmelserna om samverkansformer och samverkansorgan.

Sammanfattning av betänkandet (SOU 1996:22) Inflytande på riktigt - Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar

Prop. 1996/97:109
Bilaga 1

Skolkommitténs utgångspunkter är att elever skall ha inflytande dels därför att det är en mänsklig rättighet, dels därför att det ingår i skolans uppgifter att fostra demokratiska medborgare. Elever skall ha inflytande därför att det är en förutsättning för lärande.

Skolkommittén vill med betänkandet öppna en dialog om elevers inflytande över det egna lärandet med alla som är verksamma i eller intresserade av skolans utveckling. Huvuddelen av betänkandet innehåller inga förslag utan ger i stället en bild av hur eleverna upplever sitt inflytande. Detta sker genom en beskrivning av hur det ser ut i skolan i dag i form av en rad s.k. skolkort. Betänkandet innehåller också ett dialogavsnitt där några områden i skola och undervisning diskuteras ur ett inflytandeperspektiv.

För att öka elevernas möjligheter att utöva inflytande i skolan lägger kommittén ett antal förslag. Kommittén föreslår att en möjlighet öppnas för kommuner och landsting att inom gymnasieskolan anordna en femårig försöksverksamhet, med början 1 januari 1997, där en rad beslut som i dag ligger på styrelsen för utbildningen eller på rektorn för en skola, får överlåtas till en lokal styrelse, i vilken eleverna är i majoritet. Sådana uppgifter är t.ex. frågor som rör utbildningens organisation och uppläggning, resursfördelning, arbetsmiljön och samverkan inom och utom skolan. Uppgifter som innebär myndighetsutövning skall inte kunna läggas på styrelsen. Skolan och den kommunala nämnden bör i en arbetsordning komma överens om villkoren för den lokala styrelsen och vilka uppgifter och beslut som skall överlåtas till den. Delegationsförfarandet kan enligt kommittén ske på samma sätt som gäller självförvaltningsorgan i en kommun. Detta innebär att kommunen har kvar huvudmannaskapet och att den kommunala nämnden har det yttersta ansvaret för den verksamhet som bedrivs. Kommittén föreslår att försöksverksamheten utformas med de lokala styrelserna i grundskolan som modell.

Försöksverksamheten skall kunna omfatta en hel gymnasieskola eller delar av den. Rektor skall ingå i styrelsen som ledamot liksom representeranter för personalen. I övrigt bör man lokalt få komma överens om styrelsens sammansättning och hur ledamöterna skall utses. Kommittén betonar dock att det är viktigt att valen av ledamöter blir en demokratisk process och att frågan om representativitet uppmärksammas. Kommittén menar vidare att eventuella problem med omyndiga styrelseledamöter bör tas upp i samband med att man bestämmer arbetsordningen för en styrelse.

Förutsättningen för att en självförvaltning skall fungera är att det finns ett genuint intresse hos en stor grupp elever för att ta på sig ett ökat ansvar för sin skola. För elevers deltagande i uppdrag med anknytning till elevinflytande måste tid få avsättas och det bör också framgå i en elevs slutbetyg om eleven ingått i skolans styrelse eller haft annat förtroendeuppdrag.

De kommuner som vill anordna försöksverksamheten skall anmäla detta till Statens skolverk. Verksamheten skall utvärderas av Skolverket och deltagande kommuner. Prop. 1996/97:109
Bilaga 1

Skolkommittén förslår vidare att regeringen tar initiativ till att den s.k. portalparagrafen i skollagen, 1 kap. 2 §, omarbetas med ett tydligare elevperspektiv, där eleven ses som en av skolans viktigaste aktörer.

Rektor bör enligt kommittén genom ett tillägg till läroplanerna (Lpo 94 och Lpf 94) åläggas ett särskilt ansvar för att skolans besluts- och arbetsformer utvecklas på ett sådant sätt att eleverna får ett verkligt inflytande.

Dessutom föreslås en skärpning av skrivningen i 3 kap. 6 § grundskoleförordningen så att det klart skall framgå att man lokalt i grundskolan måste ta ställning till i vilken form som tid och utrymme skall avsättas för eleverna att tillsammans med lärarna behandla frågor som rör utbildningens utformning etc.

Slutligen lämnar kommittén förslag på att bestämmelsen om klassråd i 4 kap. 3 § gymnasieförordningen ändras så att den harmonierar med föreslagen ändring i grundskoleförordningen.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1996:22) Inflytande på riktigt - Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar

Prop. 1996/97:109
Bilaga 1

Remissinstanserna

Remissyttranden har inkommit från Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen, Barnombudsmannen (BO), Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Statens skolverk, Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH), Ungdomsstyrelsen, Huddinge kommun, Täby kommun, Stockholms stad, Södertälje kommun, Uppsala kommun, Eskilstuna kommun, Motala kommun, Kalmar kommun, Lunds kommun, Malmö kommun, Göteborgs kommun, Skara kommun, Örebro kommun, Borlänge kommun, Söderhamns kommun, Sundsvalls kommun, Kramfors kommun, Östersunds kommun, Örnsköldsviks kommun, Haparanda kommun, Kiruna kommun, Luleå kommun, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund (LR), Skolledarna, Skolledarföreningen, Riksförbundet Hem och Skola, Handikappförbundens samarbetsorgan, Elevorganisationen i Sverige, Sveriges Elevråds Samarbetsorganisation (SVEA), Sveriges Vägledarförening och Svenska Montessoriförbundet.

Dessutom har yttranden inkommit från klass Sp3a Hammarskolan i Sandviken, Lärarförbundets lokalavdelning i Boden, Kråkbergsskolan i Luleå, Stig Jonsson för Fryxellska skolan i Sunne, Per Bernemyr för Trångsunds kommunalförvaltning, Kooperativa institutet (KOOPi), Ale kommun samt Karlskrona kommun.

1. Allmänna synpunkter

I betänkandet framför Skolkommittén att elever skall ha inflytande i skolan dels därför att det är en mänsklig rättighet, dels därför att det ingår i skolans uppgifter att fostra demokratiska medborgare. Delaktighet är en förutsättning för lärande. Kommittén menar att eleverna måste få erfarenheter av att arbeta i demokratiska former och på så vis kunna lägga en god grund för ett framtida samhällsengagemang.

Nästan samtliga remissinstanser är positiva till att stärka elevernas inflytande i gymnasieskolan, både vad gäller de formella möjligheterna att utöva inflytande över beslut och i det pedagogiska skolarbetet. Göteborgs kommun framhåller att skolans ansvar för den demokratiska fostran av barn och ungdomar ökat väsentligt och att ungdomar måste tillförsäkras reella möjligheter att bestämma över sin egen arbetssituation. "Skolan måste i samverkan med omvärlden bli en aktiv del i samhällsmaskineriet och inte en organisation där man befinner sig i "avvaktan på det riktiga livet". LO anser att eleverna är den största utnyttjade resursen i skolan i dag. För att eleverna skall utvecklas så att de passar in i framtidens arbets- och samhällsliv krävs att eleverna upplever skolarbetet som meningsfullt

och stimulerande, vilket i sin tur förutsätter att eleverna får inflytande och ansvar över sitt eget lärande. Även TCO menar att eleverna måste känna delaktighet i undervisningen för att kunna ta till sig kunskap.

Ungdomsstyrelsen understryker att ungdomars inflytande måste ses som något som skall genomsyra allt arbete i skolan och därmed människors sätt att förhålla sig till sina medmänniskor. Flera kommuner, bl.a. *Kiruna kommun*, uttrycker att kommitténs betänkande harmonierar med lokalt utarbetade skol- och arbetsplaner.

Eskilstuna kommun anser däremot att det i betänkandet finns flera förslag som inte är realistiska.

BO påpekar att inflytandearbetet bör påbörjas så långt ner i åldrarna som möjligt, vilket även bl.a. *Svenska Montessoriförbundet* ansluter sig till. Ökat elevinflytande är en fråga om attityder och vuxnas förhållnings-sätt. Ombudsmannen anser vidare att kommittén tydligare borde ha redogjort för hur arbetsmiljölagens regler kompletterar skollagen vad gäller arbetsgivarens skyldigheter att åstadkomma en god arbets- och skolmiljö genom elevernas delaktighet.

Skolverket saknar en analys av Skolkommitténs förslag i relation till pågående reformarbete i grund- och gymnasieskola. Kommittén borde enligt verket ha beaktat de nya förutsättningar som skapas genom de nya styrdokumenterna. Skolverket saknar också en koppling mellan förslaget om formellt inflytande och syftet att förändra den praktiska, vardagliga undervisningssituationen. Även *Södertälje kommun* menar att kommittén tydligare måste beskriva de hinder som finns för verkligt inflytande och delaktighet och föreslå konkreta åtgärder samt ta ställning för olika arbetsformer för att komma förbi olika hinder.

Stockholms stad efterlyser en utförlig analys av elevinflytande ur ett könsperspektiv eftersom risken finns att flickor och pojkar får inflytande över olika områden och även olika möjligheter att utöva sitt inflytande.

Eleveorganisationen i Sverige framför att elevinflytande inte bara förutsätter ändringar av lagar och förordningar. Det krävs bl.a. ökad jämlikhet mellan lärare och elever, vidare ekonomiska ramar och mindre ämnessplittring.

Handikappombudsmannen, SIH och *Handikappförbundens samarbetsorgan* påpekar att Skolkommittén förbisett perspektivet elever med funktionsnedsättningar i betänkandet och förutsätter att Skolkommittén i sitt slutbetänkande ordentligt belyser aspekter på skolans inre arbete som har med funktionshinder att göra.

2. Elevinflytande i lag och förordning

Skolkommittén föreslår att regeringen tar initiativ till att den s.k. portalparagrafen i skollagen, 1 kap. 2 §, omarbetas med ett tydligare elevperspektiv där elever ses som en av skolans viktigaste aktörer. Vidare föreslås ett tillägg till läroplanerna (Lpo 94 och Lpf 94) med syfte att lägga ett särskilt ansvar på rektorn för att skolans besluts- och arbetsformer utvecklas på ett sådant sätt att eleverna får ett verkligt inflytande. Kommittén föreslår också en skärpning av skrivningen i 3 kap. 6 § grundskoleförordningen så att det klart skall framgå att man lokalt i grundskolan måste ta ställning till

i vilken form som tid och utrymme skall avsättas för eleverna att tillsammans med lärarna behandla frågor som rör undervisningens utformning etc. Slutligen lämnar kommittén förslag på att bestämmelsen om klassråd i 4 kap. 3 § gymnasieförordningen ändras så att den harmonierar med förslagen ändring i grundskoleförordningen.

Flertalet remissinstanser ställer sig positiva till de föreslagna ändringarna i skollag, läroplaner och skolförordningar. TCO delar kommitténs uppfattning att man genom att öka elevernas formella ansvar ger signaler om att eleverna är kompetenta nog att ta ansvar för sin situation i skolan även vid sidan av det formella. *Elevorganisationen i Sverige* tillstyrker förslagen och påpekar att nuvarande skrivning i skollagen kan tolkas som att eleverna är "konsumenter av kunskap" medan en ny formulering med kommitténs andemening skulle betyda att eleverna betraktas som "skapare av sin egen kunskap och att de har makt över sin egen inläring". *Kramfors kommun* har utarbetat ett förslag till ändring av portalparagrafen, vilket bl.a. innebär en markering av brukarnas, föräldrarnas och elevernas rättigheter, delaktighet och ansvar för kvaliteten i skolverksamheten. *Motala kommun* stödjer en ändring av skollagen eftersom lagen i dag präglas av "uppiifrån och ner-perspektivet", dvs. att lärarna och personalen är i centrum i stället för eleverna. Däremot är kommunen tveksam när det gäller utvidgningen av rektors ansvar. I stället borde större krav ställas på lärarna i den dagliga undervisningssituationen. *Örebro kommun* anser däremot att ett tillägg i läroplanerna om rektors ansvar är "en markering i rätt riktning". *Skolverket* ser positivt på förslaget att skärpa kraven på elevinflytande i lag och förordning, men anser att kommittén noga bör redovisa vad i den nuvarande lagstiftningen som kommittén anser förhindrar ett utvecklat elevinflytande.

Östersunds kommun tillstyrker förslagen och understryker vikten av att alla berörda parter får den information och utbildning som krävs för att klara uppdragen. *Lärarförbundet* och *Skolledarna* poängterar också informations- och utbildningsbehovet till följd av föreslagna ändringar. Bl.a. anses att frågan om elevinflytande bör ges större utrymme inom lärar- och skolledarutbildning.

Handikappombudsmannen anser att en ändring av skollagen i enlighet med förslaget bör vänta tills Skolkommittén och utredningen om funktionshindrade barn lagt sina slutbetänkanden. Vidare förutsätts att ändringar görs i sär- och specialskoleförordningarna, motsvarande de som föreslås för grundskole- och gymnasieförordningarna. Detta får stöd även av *SIH* och *Handikappförbundens samarbetsorganisation*.

3. Försöksverksamhet med lokala styrelser i gymnasieskolan

Skolkommittén föreslår att en möjlighet öppnas för kommuner och landsting att inom gymnasieskolan anordna försöksverksamhet, där en rad beslutsfunktioner som i dag ligger på styrelsen för utbildningen eller på rektorn för en skola, får överlåtas till en lokal styrelse, i vilken eleverna är i majoritet. Rektorn skall vara självskriven som ledamot liksom representanter för personalen. Man bör lokalt få komma överens om styrelsens närmare sammansättning och hur ledamöterna skall utses. Vid inrättandet av styrel-

sen skall en arbetsordning fastställas. Huvuddelen av de uppgifter som enligt läroplanen ligger på rektor skall få överföras till den lokala styrelsen. Exempel på uppgifter är resursfördelning, rekryteringsfrågor, arbetsmiljö samt övergripande och principiella frågor om undervisningens uppläggning och innehåll.

När det gäller försöksverksamheten med lokala styrelser med elever i majoritet går åsikterna isär.

Flera instanser påpekar problem som kan uppstå genom en förändrad rollfördelning. *Skolverket* tillstyrker förslaget men menar att inrättandet av styrelser kan försvåra möjligheten att utkräva ansvar från huvudmannen. Relationen och ansvarsfördelningen mellan de professionella och eleverna borde enligt verket tydligare ha analyserats av kommittén, liksom vilka frågor som skall undantas den lokala styrelsen. *Malmö kommun* understryker vikten av en noggrann avvägning av rollfördelningen och framför att den förtroendevalda nämnden skall ha det yttersta ansvaret att avgöra vilka ekonomiska ramar som skall gälla samt vilka uppgifter den lokala styrelsen skall besluta om. *TCO* och *Lärarförbundet* understryker att frågor om bl.a. rollfördelning och vilka frågor som skall delegeras måste utredas innan försöksverksamheten påbörjas. Förbundet framhåller att försöksverksamheten inte får inkräkta på det inflytande och medbestämmande som skolpersonalen har genom lagar och avtal på det arbetsrättsliga området. Även *LR* och *Skolledarföreningen* hänvisar till dessa lagar och avtal och understryker att kommitténs förslag att eleverna skall ha ett avgörande inflytande över pedagogiska och didaktiska frågor inte kan accepteras. Även *Skolledarna* påpekar att en styrelse inte får ”inkräkta på den professionella frihet som skolledare och lärare behöver för att nå skolans mål”. *Huddinge kommun* framför att den lokala styrelsen kan komma att minska rektors möjlighet att verka för elevinflytande då skolledaren enligt förslaget saknar beslutanderätt. Dessutom skulle möjligheterna till politisk styrning av skolverksamheten minska. *LR* och *Skolverket* menar att t.ex. tillsättningsärenden inte skall kunna beslutas av styrelserna.

Göteborgs kommun framhåller att ungdomsrepresentationen i kommunala organ är marginell, varför de lokala styrelserna borde kunna utgöra ett beredningsorgan i förhållande till olika nämnder och därvid påverka utbildningsfrågor i kommunen. Även *BO* menar att eleverna bör involveras mer i de kommunala frågor som berör dem. *Örebro kommun* anser att försöksverksamheten även bör kunna omfatta den kommunala vuxenutbildningen.

Ett antal problem och förslag till alternativa lösningar förs fram av flera beträffande styrelsernas sammansättning. *Östersunds kommun* är positiv till försöksverksamheten i stort men avvisar förslaget om elevmajoritet. Styrelsen bör även bestå av föräldrar som kan bidra med kunskaper och erfarenheter från olika områden. Kommunen anser att skolkonferensen bör ombildas till lokal styrelse. Även *Riksförbundet Hem och Skola* anser att styrelsen bör kunna innefatta föräldrar och önskar att styrelser i gymnasieskolan konstrueras på samma sätt som gäller lokala styrelser i grundskolan. *Stockholms stad* framhåller att elevmajoritet skulle kunna undergräva rektors pedagogiska ledarskap och funktion som chef för

lärare och personal, vilket minskar möjligheterna att utkräva ett tydligt ansvar. Därför förordas att styrelserna i stället skall konstrueras på samma sätt som skolkonferensen där personalen och eleverna har lika många representanter och där rektor har utslagsröst. Även *TCO* menar att det inte är nödvändigt att eleverna är i majoritet inom alla försöksprojekt. Möjlighet borde finnas att knyta representanter från arbetslivet till den lokala styrelsen för att öka skolans omvärldskontakter. *Lärarförbundet* och *LR* avstyrker att styrelserna skall ha elevmajoritet. *LR* förespråkar att styrelsen skall bestå av lika många tjänstemän som elever eftersom styrelsen på så sätt tvingas till konsensusbeslut vilket bör leda till en positivare skola.

Uppsala kommun är positiv till ökat elevinflytande men anser att ytterligare ansträngningar bör göras för att förstärka skolkonferensen innan försöksverksamheten startas. Även *Borlänge kommun* förespråkar att skolkonferensen utvecklas till en lokal styrelse och betonar att det är viktigt att hänsyn tas till lokala förhållanden och förutsättningar. *Skara kommun* anser också att det mest angelägna är att utveckla de samarbets- och beslutsorgan som redan finns inom gymnasieskolan. Kommunen uttrycker att ansvaret i en lokal styrelse skulle vara för stort för eleverna med motiveringen att "en gymnasieskola är ett ekonomiskt sett medelstort företag med många anställda och misstag kan få oanade följder". *Täby kommun* föreslår att Skolkommittén återkommer med ett nytt förslag som innehåller en tydlig och utvidgad delegationsrätt från politisk nämnd och rektor till skolkonferensen.

Flera instanser tar upp frågan om omyndiga elevers inställning. *Söderhamns kommun* framhåller att det av en beslutande styrelse skall kunna utkrävas ett rättsligt ansvar, vilket leder till problem om ledamöterna är under 18 år. *Luleå kommun* menar att det finns en risk för att den lokala styrelseverksamhetens påverkansmöjligheter begränsas av att vissa elever fortfarande är omyndiga. Risken finns att styrelsens ansvar i realiteten kommer att åläggas rektor och nämnd.

Skolverket framhåller att det är av största vikt att demokratiska val genomförs på skolorna och att frågor om representativiteten uppmärksammas. Även *Lärarförbundet* tar upp frågan om representativitet och framför att det är viktigt att engagera så många elever som möjligt samt att elever från olika program blir representerade i styrelsen. *SIH* betonar att man bör tänka igenom hur de elever som har det svårast i skolan kan få sina åsikter beaktade. *Handikappförbundens samarbetsorgan* framhåller att man i diskussionen kring representativitet även måste beakta funktionshinderperspektivet. *Handikappombudsmannen* pekar på risken att lokala styrelser inte skulle prioritera funktionsnedsatta elevers särskilda behov eftersom denna grupp är en minoritet som är kostnadskrävande för skolan.

Svenska Kommunförbundet betonar vikten av att det finns ett genuint intresse från en elevgrupp och att såväl kommunens politiska ledning som skolans ledare och personal är positiva till försöket. Förbundet anser också att beslut som fattas av en lokal styrelse med elevmajoritet, skall hanteras på samma sätt som de beslut som i dag är delegerade från nämnd-

den till rektor. Man skall kunna överklaga besluten och styrelsen skall ha rapporteringsskyldighet till nämnden.

Prop. 1996/97:109

Bilaga 1

Karlskrona kommun poängterar att arbetet i lokala styrelser kan kräva mycket tid och ork av eleverna vid sidan av studierna. För att undvika att elevernas utbildning blir lidande bör lokala styrelser kunna inrättas inom endast något eller några utbildningsområden. *Huddinge kommun*, liksom även *Eskilstuna*, *Motala*, *Malmö* och *Örnsköldsviks kommuner*, betonar att det är viktigt att eleverna ges tid att ägna sig åt skoldemokratiskt arbete. Bl.a. borde eleverna ges möjligheter att använda timresursen i lokalt tillägg för ändamålet samt söka lokala kurser, inom ramen för individuellt val, med anknytning till demokratiarbete. Även *Södertälje kommun* förordar en lokal kurs om elevinflytande där eleverna kan lära sig hur de demokratiska processerna fungerar. *Elevorganisationen i Sverige* betonar att avsatt tid för demokratiarbete bör vara schemalagd.

Att arbetet med skoldemokrati skall framgå av engagerade elevers avgångsbetyg tillstyrks också av de instanser som yttrat sig i frågan. *Eskilstuna kommun* uttrycker att elevers arbete med inflytandefrågor skall vara en del av studierna och bedömas som allt annat. Demokratiarbetet måste värderas högt, vilket också skall synas i avgångsbetyget. *Göteborgs kommun* menar att det varit svårt att engagera ungdomar i demokratifrågor just därför att det inte värderats. För att stimulera detta arbete bör elevrepresentation i styrelser få tillgodoräknas som en merit vid ansökan till högre studier. Skolverket föreslås fastställa riklinjer i hanteringen av dessa frågor för att öka likvärdigheten.

Örnsköldsviks kommun ifrågasätter om det är realistiskt att en kommun skall hinna fatta beslut om försöksverksamheten inom utsatt tid. Även *Lunds kommun* är kritisk mot tidsaspekten och anser att starten av försöksverksamheten bör skjutas upp till tidigast läsåret 1997/98.

SVEA ställer sig mycket positiv till försöksverksamheten och understryker behovet av information och stöd samt utbildning för de lokala styrelseledamöterna.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Prop. 1996/97:109
Bilaga 1

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 februari 1997

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Peterson, Tham, Blomberg, Andersson, Uusmann, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson, Klingvall, Åhnberg, Östros

Föredragande: statsrådet Johansson

Regeringen beslutar proposition 1996/97:109 Lokala styrelser med elevmajoritet.